

содержание которых соотносится с определенной сферой целостной личности (когнитивной, эмоционально-ценностной, деятельностной) и предусматривает становление студента не только как социально развитой личности, но и ответственного, высококвалифицированного будущего специалиста.

Ключевые слова: ценностные ориентации студентов, социальные нормы, общественные отношения, студенты, компоненты.

Marchuk V., Stadnik N. Essence characteristics of the students' value orientations

The article deals with the context descriptions of the students' value orientations, that consist in its conditionality by the features of public relations, orientation on social values and socially approved behavior, abilities to make decision independently and bear responsibility for its consequences. It is found out, that students' value orientations are structural formation, that contains totality of components, maintenance of that is correlated with certain spheres of integral personality (cognitive, emotionally-valued, activity) and envisages becoming of student not only as the socially developed personality but also as responsible, highly qualified future specialist. It is known, that insufficient in the light of modern presentations is understanding of consciousness as to the product of matter development, function of brain, generation of the society. More expedient to count consciousness as a goal result in the individual of heterogeneous determination is a combination of natural and society beginning which need balancing of own co-operation. Pressure of external circumstances of that environment which a man belongs to is traced in this process. In turn, within the framework of people society frame functioning is an environment with which it regulates the mutual relations.

Key words: students' value orientations, social norms, public relations, students, components.

Стаття надійшла до редколегії 26.01.2018

УДК 374.7:342.733](477)

Наталія МАХИНЯ

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов*

Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

e-mail: natalymakhynia@gmail.com

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАКОНОДАВЧОГО СУПРОВОДУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена вивченню та аналізу сучасних нормативно-правових важелів урегулювання системи освіти дорослих в Україні. Проаналізовані попередні документи та концепції, їхній вплив на формування зміни освітньої правової парадигми в галузі освіти дорослих, та шляхи представлення останньої у прийнятому законі «Про освіту». Автор аналізує можливості укладення нормативно-правових відносин у системі освіти дорослих та перспективи їхнього розвитку при створенні закону України «Про освіту дорослих». Розглянуті загально прийняті терміни, що увійшли до офіційного вжитку наукового та суспільного загалу завдяки представленню в законодавчій базі країни.

Ключові слова: освіта дорослих, нормативно-правова база, освіта упродовж життя, підвищення кваліфікації, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта.

Освіта дорослих – галузь, яка виокремилася в системі освіти не так давно, а саме в середині ХХ століття, і набула своєї актуальності в останні десятиліття. Людина третього тисячоліття має постійно набувати нових компетенцій, тобто має вчитися і перенавчатися, щоб залишатися конкурентоспроможною на ринку праці і соціально активною у суспільному житті. Тому андрагогіка, як прийнято називати науку про освіту дорослих в середовищі науковців, теоретиків і практиків, є невід'ємною частиною поняття неперервної освіти.

Оскільки освіта дорослих як явище набула актуальності лише останнім часом, у багатьох країнах відсутні специфічні або й ключові законо-

давчі акти, які б супроводжували навчання особи упродовж життя – за традицією влада опікується здебільшого шкільною або вищою освітою, тоді як андрагогіка часто залишається поза межами правового поля. Постає проблема відсутності або недостатності нормативно-правового супроводу відносин у межах галузі.

Питаннями освіти дорослих переймаються багато сучасних науковців, як вітчизняних, так і закордонних. Серед українських дослідників особливу увагу вивченню різних аспектів освіти дорослих присвячені наукові розвідки Т. Десятова, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, В. Кременя, О. Огієнко, Л. Сисоєвої, Л. Сігаєвої, С. Архипової, І. Зязюн,

Р. Гуревич, С. Бабушко, Л. Чулкової, І. Сагун, та ін. Питанню ж нормативно-правового забезпечення системи освіти дорослих приділяється недостатньо уваги. Можемо виокремити роботи О. Бабушко та Л. Лук'янової, директора інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, голови правління громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих», під керівництвом якої була створена та втілювалася в життя Концепція освіти дорослих України (2011 р.).

Мета статті – дослідити та проаналізувати сучасний стан законодавчого супроводу галузі освіти дорослих в Україні та вплив міжнародних нормативно-правових актів на розвиток вітчизняної системи освіти дорослих.

При формуванні політики у сфері освіти дорослих, країни Європейського Союзу наразі акцентують не лише на її важливості для економічного розвитку, але й визнають її соціальну складову, тобто освіта упродовж життя офіційно набуває статусу першочерговості як для професійного, так і для особистісного розвитку людини у XXI ст.

Декларація Гамбурзької всесвітньої конференції ЮНЕСКО (1997 р.) зазначає, що «Освіта дорослих – це ключ у XXI столітті» [7, 5]. Освітня спільнота визнала проблему розвитку галузі пріоритетною, що зазначено під час зустрічей Великої вісімки (Кельн, 1998 р., Токіо, 2000 р., де міністри освіти країн-членів прийняли документ «Освіта в змінюваному світі»). Значні зміни у визначенні цілей освіти дорослих сталися після прийняття Маскатської угоди (2014 р., Глобальна нарада за програмою «Освіта для усіх»), яку запропонувала Робоча група щодо сфери сталого розвитку. Декларація «Освіта-2030: забезпечення інклюзивної і справедливої якісної освіти і навчання впродовж життя» (Інчхон, 2015 р.) має на меті опрацювання концепції про якісні зміни у житті людей, викликані освітою, визнання провідної ролі освіти у досягненні цілей сталого розвитку.

Для реалізації амбітних цілей освіти дорослих, на загальноєвропейському рівні сформована та продовжує наповнюватися законодавча база, що передбачає відповідальність держави, бізнесу, громад і громадських об'єднань за професійний і особистісний розвиток громадян, формує порядок фінансування галузі та атестаційні вимоги.

Однією із дієвих ініціатив Євросоюзу щодо оновлення та розвитку освіти дорослих є програма «Європа 2020». Ця стратегія торкається не лише освіти дорослих. Цей проект, що розрахований на десять років, залучає всі країни-члени ЄС до розвитку стабільної та загальноєвропейської економіки шляхом забезпечення високого рівня зайнятості, продуктивності та соціальної згуртова-

ності населення регіону. В основі стратегії лежать спільні дії на національному і міжнародному рівнях. В установчому документі «Communication From the Commission: Europe 2020, A strategy for smart, sustainable and inclusive growth» зазначена необхідність розвитку освіти в Євросоюзі (оскільки половина населення Європи здобувають лише середню освіту, що не відповідає потребам ринку) [7].

Керуючись Декларацією, Угодою та Стратегією, окремі країни ЄС створили відповідні механізми нормативно-правового урегулювання освіти дорослих, визначили національні принципи державної підтримки, взаємодії суб'єктів освітнього процесу, основи діяльності провайдерів освітніх послуг, права та обов'язки сторін.

Серед перших нормативно-правових документів країн Європи, що регулюють діяльність галузі освіти дорослих, варто відмітити Закон про суспільну освіту (Іспанія, 1857 р.), що передбачав створення класів для дорослих, які не здобули освіту раніше, або хочуть покращити свої знання; Конституцію Веймарської Республіки (Німеччина, 1919 р.), що визнавала освіту дорослих та обов'язки держави щодо її підтримки. У другій половині XX століття (після створення Європейського Союзу) законодавчо освіта дорослих визнавалася Норвегією («Акт про освіту дорослих», 1976 р.) та в земельних законах Німеччини [7, 6].

Концепція розвитку освіти дорослих в Україні (2011 р.) наголошує на необхідності визнання освіти дорослих на державному рівні та розроблення підходів до її правового урегулювання. Серед основних понять, якими оперує Концепція, представлені терміни «освіта дорослих», «форми освіти дорослих» (формальна, неформальна, інформальна), «технології навчання дорослих», «андрагог». Одним із основних принципів розвитку освіти дорослих задекларований принцип визнання права на освіту як одного із провідних фундаментальних прав людини у будь-якому віці та орієнтація освіти на загальнолюдські цінності й ідеали гуманізму.

Концепція визначає головні аспекти оновлення й осучаснення соціально-економічних умов розвитку освіти дорослих в Україні. Окрім визначення основних понять, в ній окреслені принципи, мета, завдання, напрями реалізації, етапи та очікувані результати її впровадження. У даному документі піднімається питання взаємодії й партнерства державних органів, недержавних і громадських організацій у забезпеченні розвитку галузі освіти дорослих.

Концепція спрямована на формування загальної, цілісної національної системи освіти

дорослих, яка б мала належні механізми державної підтримки, низку методів координування та кооперування серед постачальників освітніх послуг. Особливо важливим кроком у ній задекларована розробка та прийняття проекту Закону України «Про освіту дорослих» Акцентовано, що прийняття відповідних підзаконних актів та власне Закону України «Про освіту дорослих» має сприяти гарантії кожному громадянину права на безперервну освіту, її доступність з урахуванням власних уподобань та потреб ринку праці [8].

Як зазначає Л. Лук'янова, спробу створення Закону України «Про освіту дорослих» було зроблено ще у 2003 р., проте закон не набув чинності [7, 99].

Над створенням Закону зараз працює робоча група при Міністерстві освіти і науки України. До її складу увійшли представники МОН, освітяни та громадські організації. Як зазначив президент НАПН Василь Кремень, цей закон важливо прийняти найближчим часом, адже у сучасному світі, де швидко з'являються нові знання, людина повинна навчатись протягом життя. Він відзначив, що наразі Україна дає для цього мало можливостей, і новий закон має це змінити. «Передові країни світу вже давно зрозуміли необхідність підтримки та розвитку освіти дорослих і надають своїм громадянам широкий вибір для перекваліфікації та професійного розвитку. У нас є для цього можливість, однак виникають певні складнощі: нам потрібно формувати громадську думку для підтримки освіти дорослих та шукати різні шляхи її фінансування» [9].

Переважна більшість освітніх програм для дорослих покликані формувати активну громадянську позицію, що з урахуванням політичної ситуації в Україні, є надзвичайно важливим. Науково-дослідна робота з проблем освіти дорослих здійснюється в установах Національної Академії педагогічних наук України, Інституті модернізації змісту освіти (МОН України), Національному інституті стратегічних досліджень при Президентові України. Комплексні фундаментальні дослідження, присвячені виявленню особливостей освіти різних категорій дорослих, здійснюються в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

В Україні видаються збірники наукових праць, наукові журнали з питань формальної й неформальної освіти дорослих («Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи» (видається з 2009 р.), «Порівняльна професійна педагогіка» (видається з 2011 р.); «Територія успіху» (видається з 2015 р.) та ін.).

Значним чином на формування законодавчої політики в галузі освіти дорослих впливає діяль-

ність профільних спілок, центрів, асоціацій. 13 травня 2015 р. за ініціативи Національної Академії педагогічних наук України (Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України), товариства Знання України, за підтримки представництва DVV International в Україні (Інституту з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів DVV International) було створено Громадську спілку «Українська Асоціація освіти дорослих» (УАОД) [11]. Основною метою діяльності Асоціації є розвиток в Україні системи освіти дорослих, формування суспільства, що навчається впродовж усього життя, а також просування і підтримка неформальної освіти дорослих, міжнародне співробітництво, навчання і підтримка фахівців, які працюють у сфері освіти дорослих. Окрім того, Асоціація виконує об'єднувальну і координаційну функцію громадських організацій і товариств, що опікуються освітою і навчанням різних категорій дорослих, серед яких благодійні фонди, університети третього віку, численні професійні асоціації і спілки тощо.

Коло соціальних проблем, на вирішення яких спрямована діяльність асоціації та її членів, притаманні усій європейській спільноті: старіння населення, посилення міграційних процесів, соціальна нерівність, маргіналізація суспільства. Основною місією асоціації є розвиток освіти дорослих на європейському рівні; забезпечення інформацією та ресурсами членів асоціації, розвиток практики навчання дорослих через проекти, публікації, тренінги, міжнародне співробітництво із зацікавленими представниками у цій галузі.

У червні 2016 р. УАОД стала членом Європейської Асоціації Освіти Дорослих (ЕАЕА).

До недавнього часу офіційно не існувало поділу на формальну й неформальну освіту на законодавчому рівні. Сьогодні диктує нові вимоги, потреба в неформальній освіті постійно зростає, а отже виникає необхідність увести поняття неформальної освіти у законодавчий обіг. Одним із чинників, що активно впливають на поширення неформальної освіти в Україні, є формування нового типу замовлення, нових вимог до результатів навчання, нових можливостей для здобуття освіти. Так, для нашого суспільства особливого значення набуває система громадянської і соціально-політичної освіти дорослих, розвиток яких ефективно відбувається саме у системі неформальної освіти.

Важливість цього освітнього напрямку в Україні усвідомлюють як пересічні громадяни, так і представники державних і громадських організацій. Наприклад, у складі Науково-методичної комісії з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти Міністерства науки і освіти України

у 2016 р. створено підкомісію «Освіта впродовж життя, визнання неформального та інформального навчання».

Примітним є послаблення протиставлення та протистояння формальної і неформальної освіти. Формальна освіта сьогодні позиціонується як перший крок і передумова для подальшої освіти впродовж життя. Монополія формальних навчальних структур послаблюється, адже без неформальної освіти вона не зможе забезпечити гарантовану якість освітніх ресурсів. Це пояснюється змінами на ринку праці, що передбачають постійне оновлення професійних компетентностей через зміни у професійній діяльності [7].

Отже, організаційно-структурне і методичне забезпечення неформальної освіти дорослих суттєво розширюється. Неформальна освіта дорослих часто стає випробувальною лабораторією для нових технологій, методів навчання, площадкою опрацювання нових стандартів та ін.

Як задекларовано у законодавчих актах, освітня політика України, відображає національні інтереси у сфері освіти дорослих й зорієнтована на інтернаціоналізацію освітніх систем та світові тенденції розвитку.

Освіта дорослих в Україні здійснюється в законодавчих межах, визначених Основним законом, Законом України «Про освіту» [3; 4] та іншими законами, які прямо чи опосередковано стосуються питань освіти («Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту» [2], «Про наукову і науково-технічну діяльність») та нормативно-правовими актами, що регламентують освіту працездатного зайнятого і незайнятого населення (Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні», «Стратегія інноваційного розвитку України на 2012–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів» [12], «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки» [10]). У цих та інших законодавчих актах, прийнятих за останні десятиліття, декларуються й унормовуються ідеї, спрямовані на розвиток, самореалізацію особистості впродовж життя.

Зупинимось на потрактуванні освіти дорослих у Законі України «Про освіту».

У Законі України «Про освіту» від 1991 року (зі змінами і доповненнями 2004 і 2006 рр.) [3] серед основних принципів освіти визначено «безперервність і різноманітність», хоча сам термін «освіта дорослих» не вживається. Водночас увага приділена післядипломній освіті як самостійній ланці системи освіти України (ст. 29). У ст. 47 зазначено, що післядипломна освіта включає спеціалізацію, перепідготовку, підвищення квалі-

фікації, стажування. Післядипломна освіта здійснюється у таких формах: професійне навчання працівників робітничим професіям (первинна професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації), асистентура-стажування, інтернатура, лікарська резидентура, клінічна ординатура тощо. Як окрему структурну ланку освіти визначено самоосвіту громадян (ст. 29), для реалізації якої «державними органами, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян, громадянами створюються відкриті народні університети, лекторії, бібліотеки, центри, клуби, теле-, радіонавчальні програми тощо» (ст. 49).

Вивчаючи Закон України «Про освіту» у редакції від 5 вересня 2017 року (набув чинності 28 вересня 2017 року), у статті першій, де зазначені основні терміни галузі, ми знову не зустрічаємо терміну «освіта дорослих», хоча до вже названих вище категорій долучаються «формальна освіта», «неформальна освіта». У статті 8 серед визнаних на законодавчому рівні видів освіти, окрім формальної і неформальної, зазначена також інформальна освіта (самоосвіта). Стаття третя Закону зазначає: «Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя... Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих» [4].

Стаття 10 другого розділу Закону України «Про освіту» називає освіту дорослих, у тому числі й післядипломну освіту, невід'ємними складниками системи освіти. Напевне, це перше вживання терміну «освіта дорослих» в українському законодавчому документі такого рівня.

Власне, освіті дорослих присвячена стаття 18 Закону. В ній зазначено, що освіта дорослих є складовою освіти впродовж життя і спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих.

Складниками освіти дорослих є:

- післядипломна освіта;
- професійне навчання працівників;
- курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації;
- безперервний професійний розвиток;
- будь-які інші складники, що передбачені законодавством, запропоновані суб'єктом

освітньої діяльності або самостійно визначені особою.

Особа має право на вільний вибір закладу освіти, установи, організації, іншого суб'єкта освітньої діяльності, видів, форм, темпу здобуття освіти та освітньої програми в межах здобуття освіти дорослих.

Післядипломна освіта передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду.

Післядипломна освіта включає:

- спеціалізацію – профільну спеціалізовану підготовку з метою набуття особою здатності виконувати завдання та обов'язки, що мають особливості в межах спеціальності;
- перепідготовку – освіту дорослих, спрямовану на професійне навчання з метою оволодіння іншою (іншими) професією (професіями);
- підвищення кваліфікації – набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань;
- стажування – набуття особою практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у певній професійній діяльності або галузі знань [4].

У Законі «Про вищу освіту» від 2014 р. [2] йдеться про післядипломну освіту (ст. 47) та підвищення кваліфікації і стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників (ст. 60). У тексті Закону вживається поняття «освіта протягом життя». Зокрема у ст. 3 зазначено: «сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя», а також «розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя», що передбачає зростання інвестицій у людей і знання; набуття основних навичок, включаючи цифрову грамотність і розширення можливості для інноваційної, більш гнучкої форми навчання.

Професійне навчання працівників (формальне й неформальне) згадується також і в Законі України «Про професійний розвиток працівників» (2012 р.) як навчання дорослої працездатної людини, залученої у процес професійного навчання з метою підвищення продуктивності праці, освоєння нових видів професійної діяльності тощо.

Іншими джерелами для законодавчої інституалізації освіти дорослих є такі керівні документи державної освітньої політики – доктрини, концепції, стратегії, програми.

Дорожня карта освітньої реформи (2015–2025 рр.), основа якої – «Концепція розвитку осві-

ти України на період 2015–2025 рр.», оперує поняттями, пов'язаними зі сферою освіти дорослих. Так, розділ «Структура освіти» містить пункт 1.5. «Додаткова освіта (неформальна, інформальна освіта, позашкільна освіта, освіта впродовж життя)». П. 1.5.5, конкретизує такі завдання: «розробити нормативно-правову базу та механізми урізноманітнення фінансування сучасних форм освіти впродовж життя, включаючи:

- післядипломну освіту працівників регульованих професій (допуск до яких та/або діяльність у межах яких певним чином регулюється спеціальним законом або спеціальними адміністративними правилами);
- комплекс стимулів для розвитку різноманітних форм неформальної освіти як важливого чинника зростання інтелектуального потенціалу країни;
- сприяння та державну підтримку різних форм освіти для осіб «третього віку» (2017 р.).

Серед заходів, зазначених у Дорожній карті, є й розроблення і ухвалення Закону «Про освіту дорослих» (п. 2.7 «Післядипломна освіта та освіта дорослих») [7, 99].

Дослідниця І. Левченко стверджує, що сфера освіти дорослих повинна мати державно-суспільний характер і поєднувати усі види й форми навчання дорослих на всіх рівнях державної та суспільної сфер формальної і неформальної освіти. Метою створення такої підсистеми є не тотальне керування з боку держави, а підтримка державними владними структурами розвитку освіти дорослих у всьому різноманітті його видів і форм [6]. А саме законодавча основа і надає необхідну підтримку розвитку ефективної системи освіти дорослих.

Україна визначила вектором свого розвитку євроінтеграційні прагнення, прийнявши загальноєвропейські цінностей, задекларувавши наміри приєднатися до європейського освітнього простору. Однак країни ЄС давно залучили освіту дорослих у коло загальнодержавної політики як за змістом суспільного розвитку країн, так і за сутністю освітньої політики, тоді як в Україні усвідомлення потреби в розвитку освіти дорослих поки що знаходиться на стадії формування.

Визнання освіти дорослих як складової освіти впродовж життя набуває все більшого визнання. Подальші перспективи дослідження вбачаємо у вивченні можливостей зміни ставлення до освіти дорослих з боку населення та влади як до особистої справи, ситуативного навчання чи комерційного проекту; до усвідомлення того, що місія освіти дорослих значно ширша, і полягає в залученні громадян до повноцінного багатоаспектного суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Дорожня карта освітніх реформ до 2025 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
2. <http://mon.gov.ua/content>
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
5. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/ed19990813>
6. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231>
7. Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12.01.2012 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>
8. Левченко І. Освіта дорослих як наукова проблема / І. Левченко // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2015. – Вип. 5. – С. 45–54.
9. Лук'янова Л. Б. Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід / Л. Лук'янова. – Київ : ТОВ «ДКС-Центр», 2017. – 147 с.
10. Лук'янова Л. Концепція розвитку освіти дорослих в Україні / Л. Лук'янова. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2011. – 24 с
11. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – 448 с.
12. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>
13. Офіційний сайт УАОД. – Режим доступу: <http://uaod.org.ua>
14. Стратегія Інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>

References

1. Dorozhna karta osvitnikh reform do 2025 roku [The Guide to Educational Reforms by 2015] Retrieved from <http://mon.gov.ua/content> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy Pro vyschu osvitu vid 01.07.2014 [Law of Ukraine on higher education from July 1, 2014] Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy Pro osvitu vid 23.05.1991 [Law of Ukraine on education from May 23, 1991] Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/ed19990813> [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy Pro osvitu vid 05.09.2017 [Law of Ukraine on education from September 5, 2017] Retrieved from <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231> [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy Pro profesiynyi rozvytok pratsivnykiv vid 12.01.2012 [Law of Ukraine on the professional development of employees from January, 5 2012] Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4312-17> [in Ukrainian].
6. Levchenko, I. (2015) *Osvita doroslyh yak naukova problema* [Adult education as a scientific problem]. *Osvita doroslyh; teoriia, dosvid, perspektivy – Adult education: theory, experience, prospects*, 5, 45–54 [in Ukrainian].
7. Lukyanova, L. (2017) *Zakonodavche zabezpechennia osvity doroslyh: zarubizhnyi dosvid* [Legislative provision of adult education: foreign experience]: Kyiv, TOV “DKS-Centr” [in Ukrainian].
8. Lukyanova, L. (2011) *Konceptiia rozvytku osvity doroslyh v Ukraini* [Concept of development of adult education in Ukraine]. Nizhyn: PP Lysenko M.M. [in Ukrainian].
9. Kremen, V. (2016) *Nacionalna dopovid pro stan i perspektivy rozvytku osvity v Ukraini* National report on the state and prospects of education in Ukraine. Kyiv: Pedagogichna dumka [in Ukrainian].
10. Nacionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 [National strategy of education development in Ukraine by 2021] Retrieved from <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>
11. Oficiynyi sait UAOD [Official site of UAED] Retrieved from <http://uaod.org.ua>
12. Stratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy na 2010–2020 roky v umovah hlobalizatsiinyh vyklykiv [Strategy of innovative development of Ukraine for 2010–2020 in the context of globalization challenges] Retrieved from <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>

Махиня Н. Современное законодательное сопровождение образования взрослых в Украине

В статье изучены и проанализированы современные нормативно-правовые рычаги урегулирования системы образования взрослых в Украине. Проанализированы предыдущие документы и концепции, их влияние на формирование изменения правовой парадигмы в сфере образования взрослых и особенности представления непрерывного образования в принятом законе «Об образовании» (2017). Автор проводит анализ возможностей дальнейших нормативно-правовых способов урегулирования сферы образования взрослых и перспектив принятия закона Украины «Об образовании взрослых». Рассмотрены официально вошедшие в употребление общественности и научного мира термины, которые представлены в принятых законодательных актах страны.

Ключевые слова: образование взрослых, нормативно-правовая база, непрерывное образование, формальное образование, неформальное образование, информальное образование.

Makhynia N. Modern legislative support of adult education in Ukraine

The article deals with the main issues of legislative support for the brunch of adult education in Ukraine. The accent is made on the problem of acquiring the status among other branches of educational system. For the bulk of time before, the preference was made to school and higher education, while the post-graduate stage was left unnoticed.

Modern society offers new challenges to people. Fast development of technologies, changes in demands for labour force have made the authorities rethink their attitude towards lifelong learning. While before it was just the individual initiative, now the governments of the progressive world have given all possible support to develop the sustainable legal framework to the adult education system.

Being flexible, European countries accepted the change in educational forms, easily adding to the traditional ones those of informal and non-formal education. They are vital to make it possible for the adults to obtain new knowledge and skills lifelong.

Ukrainian society is just in the process of realizing the importance of adult education for the economic and civic needs. Regulatory framework for national adult education is being under formation. Based on the European acts, Ukrainian framework includes concepts, strategies, programs, laws. So far, basic notions of adult education are included into the Law of Ukraine on education from September 5, 2017. The Law declares its importance, notes its forms, terms and principles. But the detailed regulations are still yet to be developed in the Law of Ukraine on adult education which is under discussion now.

Key words: adult education, regulatory and legal framework, lifelong learning, formal education, non-formal education, informal education.

Стаття надійшла до редколегії 14.02.2018

УДК 37.091.64:821]:821.161.2 Франко

Володимир МИКИТЮК

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури імені Михайла Возняка,
ДВНЗ «Львівський національний університет імені Івана Франка»,
м. Львів, Україна
E-mail: ilkovycz@gmail.com*

РЕФЛЕКСІЇ ІВАНА ФРАНКА НА ОСВІТЯНСЬКУ ПРОБЛЕМАТИКУ: ШЕВЧЕНКОЗНАВЧИЙ НАРАТИВ

У статті системно показано еволюцію І. Франка-педагога на прикладі його рефлексій на освітянські та культурологічні проблеми. Стратегічно вчений розвивав громадський контроль за освітою, щоби формувати українське суспільство за європейськими демократичними цінностями. Діахронічний аналіз наукової полеміки Франка із сучасниками про роль і методологію шкільного шевченкознавства актуалізує в педагогічно-освітній перспективі вивчення класичного тексту Т. Шевченка за демократичними західними дидактичними зразками, коли учням пропонують до ознайомлення різноманітну, часто діаметрально-протилежну інтерпретацію твору, а вчитель організовує групову полеміку, заохочує критичний підхід, застосовує проблемний виклад. Літературознавчий, текстологічний і видавничий доробок Франка засвідчує складні етапи рецепції та уведення його в загальнонаціональний культурний простір і педагогічний зокрема.

Ключові слова: Іван Франко, історія педагогіки, «Гайдамаки» Т. Шевченка у школі, метод проблемних ситуацій, шевченкознавчі педагогічні наративи.

Франко на партійному вічі у Снятині дуже посучасному сформулював тезу про громадянську освіту суспільства, що полягає у вихованні громадян, які свідомі своїх прав і попросту зобов'язані для загального національного поступу та успіху бути причетними до політичних та громадських справ, бути готовими до відповідальної дії: «Школа – то так, як і політика: тільки деякі, вибрані та покликані, її роблять, нею кермують, але всі люди чують їх роботу на своїй шкірі, платять за неї то грішми, то кров'ю. Ті високі політики могли би також сказати: нехай о політиці не сміє ніхто говорити, крім нас, бо тільки ми нею займа-

ємося, ми на ній розуміємося, ми знаємо, що, й куди, й до чого, а прочий нарід не знає, то нехай мовчить. А прецінь так нині не є; конституція не тільки дає нам право займатися політикою і забирати в ній голос, але навіть зобов'язує нас до того» [10, 108]. Передусім Франко-політик убачав своє призначення у розвиткові громадського контролю над школами, щоби формувати за європейськими демократичними цінностями українське суспільство з компетенціями людей незалежних, поінформованих і критичних. Не вдаючись у детальний розбір еволюції Франкових поглядів на межі 90-х років, відзначимо, що його повище